

Visszafelé hosszabb az út

Alkohollizmus: „Széles italok rendszeres és mértéktelen fogyasztásának kóros szenvedélye.”
(Magyar értelmező kéziszótár.)

Magyarországon jelenleg több mint s ázezer nyilvántartott alkoholista van. Számuk hazánk lélekszámát tekintve meghaladja az egy százalékot, ami igazolja, az idült alkohollizmus népbetegséggé vált. Ha az évente elfogyasztott különböző szeszese italok mennyiségét átszámítjuk, kiderül az ország minden egyes lakosa — beleértve a csecsemőket is! — tíz liter abszolút, százszázalékos alkohollal egyenértékű italt csörgedeztet le a torkán. Ezzel a tekintélyes mennyiséggel a világranglistán a tizedikek vagyunk; csak a tömény ital fogyasztását véve figyelembe éppen hogy a második helyre szorulunk! Az alkoholisták által elkövetett bűncselekmények száma is figyelemre méltó: a szándékos emberölések 65, az erőszakos nem-i közömbölések 40 százaléka írható számlájukra.

E betegségben szenvedők mielőbbi gyógyulását hivatott szolgálni az 1974/10. sz. tvr. (törvényerejű rendelet), amelynek alapján létrejött az alkoholisták kötelező kezelése munkaterápiával. A Közép-Európában egyedülálló kezdeményezés nyomán 1975. január 1. óta működik ilyen intézet hazánkban, mégpedig Nagytúrján.

I.

Kanyargós, rásós út visza a Tisza-Maros háromszögében elterülő, még az 1900-as évek elején létesített nagyfai rabgazdaságba, amely tulajdonképpen ma már csak igen kis hányadában az Utam állomásának lakóira gondolva, a mindennapi élet általuk festett képeinek kavalkádjára kergetőzött bennem: a füstös-bűzös kocsmák pultjait támasztók, asztalait könyöklők kifejezetlenül, semmibe néző tekintete, értelmetlen, összefüggéstelen motyogása az innen induló családtragediák sokasága. A Nagytúrára kigyózó, szürke, keskeny aszfaltcsík a véletlen szimbóluma. Sokat, nagyon sokat bukdácsol az, aki ilyen, gödörökkel teli úton járva ideig jut.

Az izléseken berendezett „parancsnoki” szobában dr. Banka Lajos igazgató főorvos fogad. Vele az itt folyó, általa irányított gyógyításról, az intézetben lakók személyiségéről, a közeljövőben megvalósítandó cselekvéseik módjáról cseréljük a szót.

Munkaterápiás intézetünkben a gyógykezelés az eddigi ismeretknél merőben más, ideje eltarthat két évig is. Az ide kerülők állapotára szabja meg, meddig maradnak. Betegségük dimenziója általában sokrétű hiszen nemcsak az alkohol az oka, hogy azokká váltak, amik. Itt más élet kezdődik számukra. Tapasztalataink szerint rövid idő alatt megszokják környezetüket, s ami igen megnyugtató, a rájuk vonatkozó köztétések ellenére is feltalálják, jól érik magukat. Megértették, a „sorompók” értük vannak, s nem ellenük. Ha ezek nem volnának — menthetetlenül elvesztenék őket a család, a társadalom. A kívülállók azt gondolják, börtönbe jön, aki idekerül. Nem így van. A börtön, ami fogva tartja őket — bármilyen furcsán hangzik — nem Nagytúra, hanem az alkohol! Eből a rabságból, a kóros mámor kovácsolta rácsok mögül akarjuk kiszabadítani őket. Ittlétük kettős zártágot jelent ugyan, de mégis börtönben vannak. Elítélt nem kerülhet intézetünkbe! Hogy mit jelent a kettős zártág? Elkülönítést. Evesztést védjük tőlük a társadalomtól, másrészt őket óvjuk a társadalomtól, az ivóimbráttól, az italtól.

Az intézet lakói aránylag fiatalok, az átlagéletkor 40 év. Alig akad, akinek nincs még a nyolc általános, többségük érettségizett, de egyetemet, főiskolát

végzett, sőt nők is vannak közöttük. (Az országos statisztika szerint minden tíz alkoholista közül egy nő.) Korukat nézve aktív cselekvőképességük zenitjén hatalmasodott el rajtuk az alattomosan roncsoló kór. Visszatérésüket mindenképpen érdemes, kell siettetni. Ezért is került előtérbe a velük és hasonló korúakkal való foglalkozás, ami természetesen nem jelenti, hogy a többi korosztályról eleve lemondtak volna.

— A jelenlegi létszám, ami hétről hétre nő, meghaladja a százát — mondja az igazgató főorvos. — Felesleges szankciókat alkalmazni, a kezdeményezésnek foganatja lett, a jelek azt mutatják, megindult a folyamat. A beutaltak többsége rádöbbsent, miről van szó, mi a cél.

2.

Két év hosszú idő. A Föld, miközben 730-szor perdül saját tengelye körül, kétszer kerül meg a Napot, Gyárak üzemek, lakóházak, iskolák, hidak, utak épülnek ennyi idő alatt. Az itt lakók esetleg 17 ezer 520 óráját, amit nem bezárva, de a külvilágtól elzárva töltenek, bonyolult, összetett feladat okosan, kellő tartalommal, hittel megtölteni, a valahova tartozás nemes érzésének melegével bélelni. Pedig kell. Mégpedig úgy, hogy testük betegségét, lelkük sérülését maguk mögött hagyva, mielőbb gyógyultan távozhassanak.

— Lehetőségeink a rendelkezésünkre álló idővel lényegesen bővültek — magyarázza elképzeléseik indítékát dr. Banka Lajos. — Alkalmazunk aktív kezelést, antaethyl tablettát is, de gyógyműködik lényege a munka, pszicho- és szocioterápia. Alapkonceptciónk meghatározója: a beutaltak beteg emberek. Az elvonás megkezdését hosszabb ideig tartó kivizsgálások előzik meg. Az első hónapok komoly odafigyelést kívánnak. A gyomor- és érrendszer, a máj, a testi, szellemi, valamint a személyiség káros elváltozásainak mértékét kívánjuk megállapítani. Ha ez megvan, csak akkor látunk a gyógyításhoz.

Kialakítottuk életritmusukat, ami nem más, mint a rendszeres, fegyelmezett élet. Átlagban napi nyolc órát dolgoznak két műszakban, természetesen fizetésért. Szabadidő-felhasználásukat irányított szabadfoglalkozásokkal, sporttal, önképzéssel töltjük ki. Újságot járathatnak, hallgathatják a rádiót, nézhetik a tévét. Levelezhetnek, kéthetenként látogathatják őket, havonta csomagot küldhetnek nekik. Egy év alatt 14 nap eltávozást kapnak — részletekben. Nem élnek vissza vele, cselekedeteik bizonyítják, gyógyulni akarnak! Mindig időre, s ami igen biztató, józanul érkeztek meg! A maguk alkotta öngazgatásnak, közösségnek ebben az esetben is érvényesül formáló ereje.

Eddig számukra a szabad időt a kocsmá jelentette, amelynek társasléktana ezer meg ezer szállal kötötte őket a megszokotthoz. Nekik az az életforma volt a minden; a beteljesülés és a vég. Hogy mi volt a kezdet, arra talán ők sem emlékeznek pontosan. A véget sokan látjuk, tudjuk.

KONDOR LAJOS GRAFIKÁJA

Az intézet körüli gondozott területen nagyarányú építkezés, korszerűsítés folyik. Az állam sok-sok millió forintot áldoz azért, hogy az ide kerülők ismét emberré, dolgozó, teljes értékű becsületos, egész embereké váljanak. Nagytúra rövidesen poliklinikával rendelkező, minden igényt kielégítő, korszerű egészségügyi jellegű intézet lesz. A gyógyítást 60 főnyi személyzet — köztük nyolc orvos, hét pszichológus — segíti majd.

3.

Másfél, két év múlva minden elkészül, s akkor ezer beteget is elláthatunk — ismerteti a majdani befogadóképességet az igazgató főorvos, miközben készségesen kalauzol végig a gondozottak körletében, a munkavégzéshez, alkalmas adó helyiségek között. A hálótermekben hófehér minden, katonás rend van. Az ebédlőben — egyben társalgó is — ki olvasással, ki sakkozással vagy éppen beszélgetéssel tölti a munkaidő kezdetéig visszamaradt idejét.

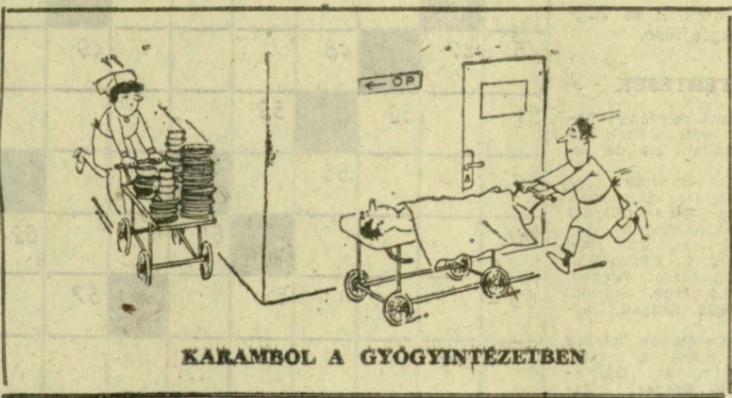
Örömmel vesszük, ha érdeklődnek a világ dolgai iránt. Azt akarjuk, tanuljanak meg ismét okosan, hasznosan gazdálkodni szabad idejükkel. A látottak is igazolják, igénylik a társaséletet. Példák bizonyítják, az alkoholtól szabadultak klubokat alakítanak, összetartanak, vissza akarnak térni a társadalomba, a családi tétely melegéhez. Intézetünk, mondhatnám úgy is, a mankó szerepét tölti be. Felkaroljuk őket, segítünk nekik a helyes út kiválasztásában. A további lépések megtételéhez viszont elengedhetetlen a társadalom, valamennyiünk segítőkészsége! Visszatérésük utáni befogadásukat segíti a munkaügyi miniszter módosított rendelete is, amely kimondja, akinek munkaviszonya volt, azt az elbocsátás után tizenöt napon belül a munkahelye köteles állásába visszahelyezni, a jogfolytonosság a kezelés ideje alatt is fennáll. Ha ezt a sándékot sok hasonló követi, akkor bizonyosan nem vész kárba értük végzett munkánk.

Utunk és beszélgetésünk végén, amikor „Visszontalátás”-t mondanak egymásnak, az igazgató főorvos mosolyogva megjegyzi: — Látja, ez az a hely, ahol a meggyógyult távozótól sohasem búcsúznak így!

Kanyargós, gidres-gödörös élet-úton bukdácsolva érkeznek a nagyfai munkaterápiás intézetbe lakói. A visszafelé vivő út, amely a társadalomba vezet — hosszú.

Megértő segíteni akarásunkkal siettessük őket, tegyük rövidebbé hazafelé vezető útjukat...

GYÜRKI ERNŐ

KARAMBOL A GYÓGYINTÉZETBEN

A bosszú

Nem ébredt fel az óra csörögésére. Tovább álmodott, s legálább tíz percig még zavaros, kusza képek gyűrűztek agyában. Aztán fölriadt. Tompa rossz érzést hagyott benne a szétfoszló, nyomasztó álmovilág. Hunyorogva bámulta az óra s ámlapját, s csak nagysokára tisztázta le, hogy melyik a kicsi és melyik a nagymutató: negyed nyolc! Pánikszerűen ugrott ki az ágyból. A negyedórás késés azt jelentette, nem melegíthet vizet a mosakodáshoz. Nem elég az a hülye álom, ráadásul még jéghideg vízbe mártózzon! Bosszúsán, idegesen készülődtött. Az állát simogató villanyborotva lágy zúmmogása és a bekapcsolt rádióból zengő vérepszóító dzsessz méris kissé lesimogatta a felborzolódtott pszichéjét. De aztán furcsa zörejeket hallatott a villanyborotva, és döbbenet tapasztalta, hogy a szőrzet épen maradt fél arcán.

Gertrúdtól, a lógó füll vizslától nem köszönt el. Ideges volt, sietett is, pedig minden reggel, indulása előtt megtapogatta-döngöztette a hü ebet, és elbűcsűzött tőle: „Viszlát, délután drágaság!” Most ezen a reggelen azonban elmaradt ez is, és már zárta a villa kertkapuját, majd csak aztán bűjt bele kabátjába.

A buszon bal tenyerét borotválatlan fél arcán tartotta. (Mint ha a foga fájna.) De mégsem sikerült elrejtene a felemásságot. Két diákány nyíltan a szemébe nevetett, majd összesúgtak, rábámultak, kajánul vihorásztak. Kényelmetlenül toporgott, később arrább is vonult a gúnyos pillantások elől. „Nem tanult még meg a saját lábán járni? — csattant rá egy éles férfihang. Szakállas, torzonborz fiatalember összenőtt szemöldöke alól szűrés tekintet meredt rá. — Mit nyúzsog?”

A fodrászüzletben hiába magyarázta mentegetőzve, hogy az az átkozott villanyborotva, megmosolyogták, s a tükrökből látta: összenéznek mögötte.

Tudja jól, kolléga, hogy nyolckor kezdünk. Negyed órával már elmúlt — figyelmeztette a főnök, amikor kabátját a fogasra akasztotta. „Igen, hogyne, természetesen... — motyogta zavartan — csakhogy...”

Máskor állítsa pontosra az óráját. Most pedig igyekezzék, várják az ügyfelek.

Ha legalább elmondhatta volna, miért késett. A bosszúság gúnyal, durvasággal párosult az úton, s most meg tehetetlen dühöt érzett. Nyelte állandóan, egész délelőtt a bensejében megszorult, de egyre jobban kikíváncsolt ingerültséget. Mégis, néha nyersen szól az ügyfelekhez. Kedvetlenül, morózsán lapozta az iratokat, írt, számolt, könyvelt, háborgott.

Nézze, kedves kolléga — robbant be a szőke Sárka, és egy iratot lobogtatott az orra előtt — ilyesmit ne küldözgessen a csoportunkhoz. Vagy kiállítja tisztességesen, vagy pedig...

Persze, mert egy rubrikát kihagyott, Sárka a torkának esik. Ő talán nem szokott tévedni? Most már nem állta meg szó nélkül: összevitakozott munkatársával. Szavak és meg gondolatlan kifejezések csetepatéja után Sárka kiviharzott.

A hivatali étkezdében a szomszédos asztalnál róla beszéltek. Sárka lesújtó pillantásait néha felfogta, noha buzgón, lehorgasztott fővel kanalazta a levest. „A vén majom...” — szállt el hozzája egy fojtott félmondat, s ettől cigányútra szaladt a falat. Köhögött, zsebkendője után kotorászott, de nem találta, s közben úgy érezte, hogy mindenki őt nézi. Vén majom? — tűnődött önmagán fájdalmas keserűséggel.

Délután hívatta a főnöke. Zavartan, hátrakulcsolt kézzel állt meg a széles íróasztal előtt. Fesz, méltóságteljes hangulata volt a főnöki irodának, elkicsinyedett benne, gyáva emberkévé zsugorodott. A figyelmeztető szavak végigkorbácsoltak rajta. Nyúszítani támadt kedve, mint egy vert ebnek. „Nem — riadózott — nem voltam goromba!”

Nézze, kedves kolléga. Az egyik ügyfél arról panaszkodik, hogy maga udvariatlanul, modortalanul viselkedett vele. Mi okból feltételezem, hogy valótlan állít? Nem, kedves kolléga, az hogy ideges, hogy ingerült, az ügyfeleket nem érdekli, nem méltányolják. A jövőben ne forduljon elő ilyesmi!

Szegett álonyi bandukolt az utcán. Az alkonyi szürkületben riadózóan villogtak, sziporkáztak, vibráltak feléje a város fényei. Piros lámpa ellenére lépett a zebrára. Velőtrázn csikorgott az aszfalt. „Te állat! — üvöltött feléje valaki. — Te idióta!”

A Csemege tágas csarnokában végeláthatatlan tömeg hömpölygött. Testek áradatában pulttól pultig sodródott.

Mondja már, mit kér! — csattant rá egy fiatal nő hang, miközben ő az üvegezett hűtőszekrény felvágott, kolbász, és sonkarengetegét bámulta. — Nem moziban van!

Mit tolauskzik?

Menjen már arrébb!

Forduljon csak meg, öreg szivar! Na látja. Ott a sor vége.

Megfájdult a feje, mire lazacért. Előbb csak parányi sajgást érzett, később éles nyilalások rándultak keresztül koponyáján. Indulatát, lefojtott dühét a fájdalom ingerelni, majd uszítani kezdte. Amikor belépett a városi házának kertkapuján, már féktelen gyűlölet izott benne. Gyűlölte a világot benne önmagát. Elkallódott évtizedeit, a kudarcokat, balfogásait, melyeknek emlékeit mindig ellegventette, szégyeneket, melyekkel kiengesztelődött, mert megtörténtek. Egyedülletét, amit jobb híján ő maga választott, és amivel dicsekedett is, függetlenségével kérkedve. Keserűen csapta be a kertkaput, s lépdelt fel a villa lépcsőjén, várának zárt kapuja felé.

Gertrúd, a hü eb örömteli ugatással üdvözölte. Féktelenül, vad mámorban rohant feléje, s mielőtt megakadályozhatta volna, felugrott rá. Sáros mancsaival végigkaristolta nadrágját, felöltöjtét. Mintha görcs sajdult volna agyán: a fojtott indulat felszakadt benne: „Ne, ne! — tiltakozott ingerülten, de Gertrúd állati boldogságának jeléül újra és újra felrugaskodott hozzá, mancsai megint végigtapogatták világos színű felöltöjtét. Belerúgott a kutyába. Az nyekkenve zuhant le a földre. — Nyomorult dög! — szűrte összeszorított fogai között. — Te átkozott kutya, te...” — És újra meg újra bele-rúgott. — Ez a kétségbeesett vinyogását talán nem is hallotta. Eszeveszett düh szállta meg, ködösen, forró hullámokban túlulva agyára, szemére. „Vén majom? Öreg szivar? Udvariatlan?... Hülye állat? Idióta... Na, majd... majd adok én neked... majd megtanulod, hogy...”

A vizsla nem menekült. Elyülő testtel, állati rettegéssel túrta a rúgásokat, Vinnyogott és artikulálatlanul nyúszított. Nem értette, miért rúgdossák, de nem is védekezett. Hiszen kutya volt.

Megbénult izmaiban a rúgás ingere. A forró köd oszladozni kezdett. Döbbenet bámulta a lába előtt heverő ebet, a szeméből szűkülő rettegést. Tehetetlenségét, alázatát, félelmét.

TAMÁSI ISTVÁN